

HARSEM - SAKEN

1.3.1951.

Vitne: Direktör Blom, De-No-Fa.

*Senazapische
mafia og tatt
pa rett av unga-
gjerd dame.* 113109

Harsem: Var dette dokumentaskrin en gave fra funksjonærene?

Vitnet: Nei, det står at det er fra De Nordiske Fabrikker helt nøytralt, og til bedriftens grunnlegger. Det som herr Harsem der antyder må være at det var et opprinnelig krav fra tyskernes side at det i inskripsjonen skulle stå fra arbeidere, funksjonærer og ledelsen.

Harsem: Når De fikk dette dokumentaskrinet, hvorfor beholdt De det?

Vitnet: Det var betalt med De-No-Fa's penger.

Harsem: - og gitt til Hildisch i lovlige former.

Vitnet: Nei, i ulovlige former. *Levert overleveringsbrev
av de tyske da*

Lange: Hvordan artet tyskernes tvang seg overfor Dem i dette tilfellet

Vitnet: Det ble forlangt av tyskerne.

Lange: Tvang tyskerne Dem til å være til stede ved overrekkelsen?

Vitnet: Det ble ikke overrakt av meg og jeg var ikke til stede. *av hørn?*

Lange: Hans datter har ment De var til stede.

Vitnet: Det er ikke riktig.

Lange: Hans datter sa at han ble meget beveget ved å bli titulert som grunnlegger av De-No-Fa.

Vitnet: Kan jeg få meddele at jeg den gang satt i husarrest foranlediget av Hildisch, fra 24/3 til 16/6 1942.

Lange: Advokat Melbye forklarte her at på Deres anmodning lot han seg oppnevne som bobestyrer.

Vitnet: Det kan nok stemme. Jeg traff advokat Melbye 9, 10, eller 11. mai og bad ham ivareta våre interesser. Han ringte meg noen dager etter og sa at det kunne han ikke lenger gjøre, da han nå var anmodet om å overta det for det offentlige.

Lange: Led De noen overlast under okkupasjonen på grunn av Hildisch?

Vitnet: Det kan man vel si. Det var et daglig slit for å verge mennesker og verdier.

Lange: De ble ikke satt i fengsel?

Vitnet: Nei, ikke annet enn at jeg fikk den husarresten fra mars til juni som følge av at jeg ikke ville ha Quislings bilde hengende oppe, og fordi Hildisch meldte meg til Quisling og sikkerhetspolitiet.

Vitne: Direktør Blom, De-Np-Fa.

Lange: Besökte De Hildisch privat?

Vitnet: Ja.

Lange: Var forholdet mellom dere vennskapelig?

Vitnet: Tilsynelatende.

Lange: XXXX

Vitne: Overlege Leikvam.

Forsvareren: Harsem er bl.a. siktet for å ha skrevet visse ting om kostholdet i fengslene i tiden like etter frigjøringen. Jeg vil da spørre Dem hvordan dette kosthold var?

Vitnet: Det lar seg bringe på det rene, for vi har kopi av kostlisten fra den tiden. Hva angår kostholdet på Ilebu ville det være naturlig at vedkommende som var lege der på den tid uttalte seg.

Forsvareren: Kjenner De til om regulativet var dårligere etter krigen enn i de tyske fengslene?

Vitnet: I tyskertiden fikk fangene noen tillegg som nær sagt ikke er bokført noe sted, så det lar seg ikke dokumentere, hvis ikke forvalteren kan huske det. Fangene fikk litt ekstra kjøtt nokså ofte.

Forsvareren: Var det mange klager over kostholdet fra fangene etter frigjøringen?

Vitnet: Det var svært mange klager.

Forsvareren: Ble berettigelsen av disse klager undersøkt?

Vitnet: Klagen var berettiget, for det var på det rene at det var for små rasjoner. Både Frosthaug og jeg talte om at det måtte økes, men det tok ca. 3 måneder før det ble tillegg i kosten.

Forsvareren: Mener De det var berettiget grunn til å la fangene få så lite mat?

Vitnet: Det var jo skrøpelig ute også, men det var ingen vanskeligheter å skaffe nok mat. Fangene fikk sine ordinære rasjoner av de ting som var rasjonert. Det måtte i tilfelle skaffes mer av u-rasjonerte matvarer, eller få tillatelse til å bruke mer mat, som vi gjorde etter 3 måneders forløp

Forsvareren: Hadde De noen befatning med Hildisch?

Vitnet: Ja, jeg hadde ham i lang tid på sykehuset i Åkebergveien og jeg behandlet ham på nr.19.

Forsvareren: Kjenner De til om han fikk den mat han skulle ha

Vitne: Overlege Leikvam.

å fengselet, mens han satt der?

Vitnet: Det er lite notert om det. Jeg tror han fikk tillegg av melk, men jeg kan ikke svare sikkert om det var fra første dag. På sykehuset fikk han det han trengte. Vi var jo svært forsiktige og rekvirerte ekstra mat til ham hele tiden, så han hadde ikke noen særlig grunn til å beklage seg da..

Forsvareren: Gikk han ikke ned i vekt?

Vitnet: Jo, han gikk nokså meget ned, men det er det jo skrevet om.

Forsvareren: Klaget han til Dem over den behandling han hadde fått ved arrestasjonen?

Vitnet: Ja, det gjorde han. Han klaget over den, men jeg kan ikke huske hvordan den hadde foregått. Jeg har hørt det fra så mange kanter. Hva han har sagt til meg, tør jeg ikke si.

Forsvareren: Gjorde De noen gang noe for å få Hildisch løslatt?

Vitnet: Det gjorde jeg mange ganger. Jeg syntes det var lite klokt å ha en slik skrøpelig gammel mann sittende i varetekt. Han var så skrøpelig at man kunne vente at han når som helst ville dø, og det tar seg ikke ut at en mann dør i fengselet.

Forsvareren: De anså denne fengsling som unødvendig?

Vitnet: Det var i hvert fall ikke sterke grunner for å ha ham sittende. Det er ikke min sak å bedømme, men jeg synes det skal meget til. Han var omkring 80 år og meget skrøpelig, og han hadde en rekke sykdommer. Det var jo en gammel, utslitt mann med dårlig hjerte og dårlig fordøyelse og dårlige øyne.

Forsvareren: Harsem er siktet for å ha gjentatt en uttalelse om at Hildisch var blitt sparket brokk på i fengselet.

Vitnet: Jeg har hørt snakk om det, men det forekommer meg at det er notert at han hadde brokk da han kom til fengselet. Jeg tror han hadde hatt det i lengere tid, men jeg kan selvfølgelig ikke sikkert si det.

Forsvareren: Kan De erindre at han til Dem har sagt at han ble mishandlet etter at han kom i fengsel?

Vitnet: Jeg kan huske han snakket om det. Det måtte være de første dagene, og jeg tror ikke det står notert noe om det i journalen.

Forsvareren: Har De kjent en fangevokter på nr.19 som het Kaare Olsen, kalt "Bokseren"?

Vitnet: Det var en liten en som fikk avskjed, såvidt jeg husker fordi han hadde vært brutal.

Aktor: Noterte De det i journalen på sykehuset at Hildisch hadde fortalt Dem at han var blitt sparket?

Vitne: overlege Leikvam.

Vitnet: Det er ikke sikkert jeg hadde gjort. Det var jo så mange ting den gang. Jeg kan huske at Dönnum klaget over at han var blitt slått i ansiktet. Det skyløtes vel kanskje den ting at Olsen selv hadde sittet i tysk fengsel og selv hadde lidd.

Harsem: Borge skulle en gang vært slått, og ham skulle De ha behandlet like etterpå.

Vitnet: Jeg kan ikke huske det. Det kan vel tenkes at det er notert på hans kartotekkort. Men jeg kan huske at Dönnum en gang kom opp på mitt kontor helt rød over hele kroppen etter et bad. Da hadde Olsen satt på kokhett vann. Det var en førstegrads forbrenning.

Lange: Hildisch har opplyst at han ble løslatt 12/4 1946 etter et intenst arbeid fra Deres side. Da var han nokså dårlig, og De arbeidet svært for å få ham løslatt. Han ble arrestert igjen den 26.april.

Vitnet: Vi fikk ham innlagt på sykehus, men det mener jeg at jeg har skrevet ned.

Harsem: Det som for meg er det viktigste, er hva jeg har skrevet:
"..... ref."

Vitnet: Regulativet var hele tiden det samme, men det lille tillegg som de politiske fanger hadde i okkupasjonstiden, falt bort.

Harsem: Det ble sagt at fangene fikk sin andel av rasjonerte varer. Var det ikke bare en brøkkdel de fikk?

Vitnet: Det kan ha vært anderledes på Ilebu, men på nr.19 fikk de akkurat det kjøtt de skulle ha etter rasjonene.

Harsem: Ikke til å begynne med.

Vitnet: Det var jo nesten ikke kjøtt å få.

Harsem: At fangene fikk sin del av rasjonerte varer kan jeg ikke skjønne er riktig.

Vitnet: Det er helt på det rene at de fikk sin andel av rasjonerte varer. Forskjellen er at de ikke fikk det tillegg.

Harsem: Kaffe fikk de jo ikke, og den var rasjonert.

Vitnet: Nei, men de fikk jo kaffeerstatning. Men det foreligger jo nøyaktig fortegnelse over dette hos forvalteren.

Harsem: Etter de tabeller som foreligger i rettssaken var kalori-mengden 6-700. Hildisch klaget over at han hadde blødende magesår på Möllergata.

Vitnet: Det tør jeg ikke si. Det var i hvert fall ikke konstatert da. Han var svært dårlig de første dagene.

Harsem: Hadde De kjennskap til at det ble benyttet provokatører i fengselet?

Vitne: Overlege Leikvam.

Vitnet: Det var jo noen som en mente var provokatører.

Harsen: Hadde fengselsledelsen rede på det?

Vitnet: Det vet jeg ikke.

Harsen: Har noen av fangene klaget til Dem over at de fikk narkotika.

Vitnet: Det har vel vært sagt noe slikt, men jeg husker ikke noe nærmere. Det var en som het Aal som påstod at han hadde fått noe sovemiddel eller noe slikt, men hvorvidt det er riktig, er ikke så godt å vite for meg.

Dommeren: Det måtte jo dreie seg om ting som var forelagt Dem som fengselslege.

Vitnet: Men det er jo bare fangene som forteller, og jeg kan jo ikke vite om det var sant, selv denne mishandling av Dønnum. Jeg kan ikke personlig vite om det er Olsen som har gjort det, for jeg har ikke sett det, men at Dønnum var dusjet den dagen, er helt på det rene.

Vitne: FiskerJörgen Thoralf Kristoffersen.

Dommeren: Når De bor på Ostøya har De vel sett noe til Hildisch. De vet jo han var arrestert og ble løslatt, men ble arrestert igjen. Så De noe til dette?

Vitnet: Jeg så de hentet ham en gang.

Dommeren: Kan De huske når det var?

Vitnet: Nei, det er ikke godt for meg å huske. Det var på våren eller forsommeren. Det var visst i sneløsningen.

Dommeren: Hvordan gikk det for seg?

Vitnet: " Det var "Vekteren" som var ute og hentet ham. Så ble han kjørt ned til brygga i en kjerre eller en slags seng. Det var det jeg så til det.

Dommeren: Altså en slags bære?

Vitnet: Jeg så bare han lå bakover i den kjerren.

Aktor: Hvor langt unna var De?

Vitnet: Ca. 100 meter tenker jeg.

Dommeren: Hadde De inntrykk av at det var dårlig med ham?

Vitnet: Ja, han var noe skral.

Dommeren: Hørte De ellers noe til det som foregikk der ute?

Vitne: Fisker Jørgen Thoralf Kristoffersen.

Vitnet: Nei.

Dommeren: De har vel sett Hildisch før. Hadde han tapt seg meget?

Vitnet: Ja, det skal være visst. Jeg kjente ham ikke igjen da han kom ut av fengselet. Han så så slapp ut og var blitt forferdelig tynn. Det er sikkert.

Dommeren: Snakket De med ham?

Vitnet: Ja, det gjorde jeg. Han pratet om at de hadde vært slik og slik mot ham, mishandlet ham etc.. Jeg kan ikke bekrefte annet enn det han har sagt.

Dommeren: Han sa altså noe slikt som at han var mishandlet?

Vitnet: Ja, særlig på nr.19.

Dommeren: Kan De huske hva det bestod i?

Vitnet: Nei. Han snakket noe om sparking en gang, men jeg festet meg ikke noe ved det.

Dommeren: Det har en viss interesse, for De var helt utenom.

Vitnet: Han snakket noe om sparking.

Dommeren: Hvor?

Vitnet: Det var i skrittet. Han hadde ett brokk og hadde fått ett til.

Dommeren: Kan De huske om han sa når det var?

Vitnet: Det var under frigjøringen.

Dommeren: Han snakket altså om sparking og mishandling og at han på den måte hadde fått ett brokk til?

Vitnet: Ja.

Dommeren: Har De hørt noe om at det var blitt borte noe for ham?

Vitnet: Jeg fikk inntrykk av at det var nokså tynt der ute i forhold til hva det brukte å være. Det var en vaktmann der ute. Det forsvant en motorkutter.

Harsen: Hva het den vakten?

Vitnet: Lunder eller noe slikt. Jeg tror han hadde sitt virke ved Fornebu. Jeg er ikke sikker på navnet, men kanskje det var Lundberg eller noe slikt.

Aktor: Har De lest avisen om denne saken?

Vitnet: Nei, jeg leser ikke aviser. Jeg hører kun radio.

Vitne: Fisker Jørgen Thoralf Kristoffersen.

Dommeren: Hadde De ikke hørt radio heller, ville jeg ha misunt Dem. Har De noe mer De vil si. Er det noen som har sagt at han ble behandlet dårlig?

Vitnet: Han var i hvert fall i dårlig forfatning i klesveien, da han kom tilbake.

Dommeren: Før var vel han nokså velkledt?

Vitnet: Ja, og ganske rund også.

Fru Hansson:

~~KXXXXX~~ Syns De ikke nærmest han så ut som en lassie i klærne? Han hadde bare gamle, stoppede klær.

Vitnet: Jeg går ikke til daglig med så dårlige klær som han måtte gå i der ute.

Lange: Hadde han en motorsnekke der ute?

Vitnet: I grunnen tilhørte vel den evigersønnen. Den ble solgt. Jeg tror det var første året etter frigjøringen.

Lange: Det er viktig at det blir protokollert at den ble solgt straks etter frigjøringen. Det viser den formløse fremgangsmåte.

Fru Hansson: Kjenner De disse bildene av Hildisch?

Vitnet: Jeg så ham da han lå på det siste. Da var han veldig avmagret, etter at han var fadd. Jeg var i følge med evigersønnen opp og så på ham da han var nedlagt. Det var trist å se hvordan han så ut.

Harsem: Det har vært påstått at dette siste bildet ikke var av Hildisch.

Vitnet: Jeg kjenner igjen trekkene.

Lange:

~~KXXXXX~~ Var det flere ting De la merke til forsvant?

Vitnet: Huset virket tomt mot hva det var for, men jeg har ikke lagt merke til noen bestemt ting.

Vitne: ~~N~~ørstad.

Harsem: De sa i Deres siste forklaring "..... ref.!" Så traff jeg Dem en stund siden på gaten og spurte Dem om De kjente en fangevokter i april dagene som het Kaare Olsen og om De kjente til at han hadde mishandlet fangene. De svarte ja og at han derfor ble degradert til å passe fangene i luftegården og ble avskjediget i juli.

Vitnet: At han mishandlet fangene fikk jeg først høre etter at han var avskjediget.

Se side 132: V. erendene at en vaktmester Jørgen K. fortalte at han hadde hørt om at en fange var mishandlet.

De om at
Jørgen K.
fortalte at
han hadde
hørt om at
en fange
var
mishandlet

Informasjon
om at
Jørgen K.
fortalte at
han hadde
hørt om at
en fange
var
mishandlet

Vitne: Harstad.

Aktør: Harsen: Det har vært klaget til Dem bl.a. fra Borge og Andresen.

Vitnet: Nei, det har det ikke. Det så jeg dagen etter at Borge hadde vært i retten av avisen.

Harsen: De har sagt at Kaare Olsen ble avskjediget i juli 1945.

Vitnet: Jeg kan ikke erindre noen som ble avskjediget. Det kan inspektøren svare på.

Forsvareren: Har De senere hørt hvem han har mishandlet?

Og vet De om Olsen hadde befattning med Hildisch når han var på Möllergata 19?

Vitnet: Kaare Olsen var ikke begynt på nr.19 da.

Forsvareren: Når begynte han?

Vitnet: Det kan jeg ikke erindre.

Forsvareren: Hvordan kan De da erindre at han ikke var der da Hildisch var på nr.19?

Vitnet: Kaare Olsen begynte på nr.19 ca.3 uker etter at Hildisch ble overført til Ullevål.

Harsen: Er De klar over at det ble benyttet provokatører på nr.19?

Vitnet: Nei.

Harsen: Var De bekjent med at uvedkommende fikk titte inn til fangene om natten?

Vitnet: Det var ikke tillatt.

Harsen: Det er flere som har vært utsatt for det.

Dommeren: Kanskje De kan sitte ned mens vi avhører Nilsen.

Vitne: Arthur Emanuel Nilsen.

Forsvareren: Husker De at Hildisch satt arrestert på nr.19 etter frigjøringen?

Vitnet: Ikke i min tid. Det er 5 år idag siden jeg kom som inspektør på nr.19.

Forsvareren: Var der i den tiden en mann som het Kaare Olsen?

Vitnet: Ja.

Forsvareren: Ble han avskjediget?

Vitnet: Ja.

Vitne: Arthur Emanuel Nilsen.

Forsvareren: Av hvilken grunn?

Vitnet: Det kan jeg ikke uttale. Det må bli ansettelsesrådet.

Forsvareren: De vet ikke?

Vitnet: Nei. Han ble ansatt 1/9 1945.

Aktor: Har han vært midlertidig ansatt en stund først?

Vitnet: Ja.

Harstad: Han begynte som leiebetjent og ble ansatt på den datoen som inspektøren sier. Før det var han ikke i fengselet.

Dommeren: Når ble De ansatt?

Vitnet: Jeg kom fra Heistad Hjelpfengsel til nr.19 1.mars 1946.

Dommeren:

Kan De huske at Kaare Olsen først ble suspendert og siden avskjediget?

Vitnet: Ja, han ble suspendert i juni og ble så senere avskjediget av ansettelsesrådet.

Dommeren: Hva De har iktatt med hensyn til denne Olsens opptreden er De forpliktet til å si.

Aktor: Er det strengt tatt nødvendig i denne forbindelse. Vi kan gå ut fra at Kaare Olsen begynte den 14/6 og det er på det rene når Hildisch ble overført fra nr.19 til Ullevål.

Forsvareren: Det er av stor betydning å få brakt på det rene hvordan forholdene var i fengselet etter frigjøringen.

Aktor: Dette gjelder en mann som ikke har hatt noe med Hildisch å gjøre, og da er det unødvendig å få ham fremlagt her i retten.

Forsvareren: Etter min oppfatning er det i hvert fall meget ønskelig.

Harsem: Hvorfor jeg har tatt det opp her er fordi Harstad sist forklarte i retten at det var utelukket at det kunne ha funnet mishandlinger sted på nr.19. Så får jeg ved et tilfelle oppsporet denne Kaare Olsen. Da innrømmer han det, og han sa til meg at det var en banditt. Når han kunne unnlate å si dette første gang, tillater jeg meg å sette hele hans vitneprov i tvil. Det er mulig at Hildisch har blitt sparket, enten av Kaare Olsen eller av en annen, og det må undersøkes.

Aktor: Det er denne ene mannen og det er forholdet til Hildisch, og det kan ikke være noen grunn til at denne mannen skal henges ut, all den stund han ikke har hatt noe med Hildisch å gjøre.

Dommeren: Får jeg spørre Dem. Kan De huske om det har vært snakket

*Rettens kan ha
avlyst på at han
ikke har forliet?*

Vitnet: Arthur Emanuel Nilsen.

om det, selv om det ikke har forekommet i Deres tid, at det har vært en slik behandling av fangene?

Vitnet: Da jeg kom dit, var det meget rot, men jeg fikk frie hender og i løpet av 8 dager var alt sammen forandret, og jeg tror neppe noen har noe å si på tjenesten etter den tid.

Dommeren: Det høres bra ut, men jeg spør om De har hørt at det for Deres tid foregikk noe som kunne sies å være dårlig behandling av fangene, enten det gjaldt politifolk eller hjemmefrontfolk?

Vitnet: Hjemmefrontfolkene hadde ikke noe direkte med fangene å gjøre. De gikk bare i korridorene og var vakter og var til stede i påkommende tilfelle. Det var jo så meget rot til å begynne med etter frigjøringen.

Dommeren: Hørte De i det hele tatt om noen som hadde behandlet fangene dårlig?

Vitnet: Nei, det blir bare Kaare Olsen.

Dommeren: Ikke noe annet spesielt tilfelle?

Vitnet: Nei. Det var jo mange funksjonærer som var der da jeg kom og som kom etter at jeg begynte. Ikke alle passet i tjenesten og ble avskjediget etter kortere eller lengere tid.

Dommeren: Hvor består det at de ikke passet i tjenesten?

Vitnet: Det var behøvdde ikke være noen direkte stygg behandling av fangene, men de passet ikke til arbeidet.

Dommeren: Det som interesserer oss er om De har hørt om noe som har gått ut over fangene.

Vitnet: Ikke annet enn Kaare Olsen.

Harsen: Ble ingen av betjentene på nr.19 avskjediget i den tiden?

Vitnet: Ikke for mishandling.

Harsen: Kjenner ^{vi} ~~Hørstad~~ til om det ble avskjediget noen betjenter i Deres tid?

Dommeren: Kan vi ikke få direktør Løken til å forklare seg. Har De hørt noe om det som skulle ha hendt Hildisch?

Vitnet: Jeg har bare fulgt med i det som har stått i avisene.

Harsen: Kjenner De noe til om det har vært brukt provokatører på nr.19?

Vitnet: Det var et eneste tilfelle straks etter jeg kom. Det var en politimann fra landssvikavdelingen som bad om å få sette to fanger sammen i en celle, men det ble slutt på det.

Harsen: Husker De hvem det var?

Vitnet: Nei.

Vitne: Arthur Emanuel Nilsen.

Harsem: Husker De at jeg var satt sammen med en provokatör som pumpet meg en 3-4 dager?

Vitnet: Jeg husker at Harsem ble syk og spurte om å få noen inn til seg.

Dommeren: Hva het den provokatören?

Vitnet: Det husker jeg ikke.

Harsem: Det var ikke Søndalen?

Vitnet: Jeg kan ikke huske det.

Dommeren: Ble det rapportert om det?

Vitnet: Nei. En politimann kom og spurte om den og den kunne komme dit. Da svarte jeg nei, for det var noe som fengselet bestemte.

Dommeren: Hvem var denne politimannen?

Vitnet: Det var en fra kriminalpolitiet, men jeg husker ikke navnet.

Dommeren: Hvis en kom og bad meg om at jeg i tjeneste medför skulle gjøre noe slikt, tror jeg at jeg ville blitt meg fast i det.

Harsem: Var ikke Eidem ofte hos Dem?

Vitnet: Ikke oftere enn andre.

Akter: Han var vel ikke ansatt ved sambandsavdelingen?

Vitnet: Det tror jeg ikke. Det tilfellet som Harsem nevner, er ikke gjort med min vilje.

Arstad.

Det er angående Hildisch. Han ble overført fra nr.19 til Ullevål Sykehus og derfra til fengselssykehuset, og når han var på fengselssykehuset, fikk han gå ut hver dag rundt ringmuren, og maskinmesteren i avdeling B, Jensen, hadde daglig samtale med Hildisch. Jeg synes det er rart at maskinmester Jensen ikke er innkalt her. Han er gått av med pensjon. Han pleier å gå i forhørsretten hver dag for å friske opp gamle minner.

Vitne: Arnt Taasen-Torp.

Forsvareren: Etter at De hadde stukket av og tatt igjen, ble De da satt inn på nr.19?

Vitnet: Ja.

Forsvareren: Traff de pastor Traasen?

Vitnet: Ja.

Forsvareren: Hvilken erfaring har De om ham? Så De ham noen gang

Vitne: Arnt Tassen-Torp.

bære våpen?

Vitnet: Nei.

Forsvareren: Har han opptrådt på noen urimelig måte overfor Dem?

Vitnet: Jeg vil helst ikke rippe opp i disse sakene.

Forsvareren: Det har en viss betydning for de siktede i denne saken.

Aktor: Har det noen betydning, når vitnet ikke har lyst å si noe om det?

Forsvareren: De skal ha skrevet et brev: ".....ref." Var det Tråen?

Vitnet: Ja, det var Tråen. Det var før jeg hadde fått dom.

Forsvareren: De kan vi ta dette som Deres forklaring.

Vitnet: Ja, det er sant. Det var Tråen.

Aktor: Er dette skrevet til forsvareren?

Vitnet: Ja, det var skrevet til min forsvarer, advokat Chr. L. Jensen eller hans fullmektig.

Harsen: Det er datert 23/9 1948.

Dommeren: I et brev av 8/2 1950 står det: ".....ref." Er det riktig at det var så?

Vitnet: Det er riktig som det står der og det var Tråen.

Harsen: Gjentok han ikke at De ville få

Vitnet: Jeg viste ham ut av cellen, så det ble ikke noe mer snakk om det.

Dommeren: De bad ham om å forsvinne?

Vitnet: Ja.

Vitne: Andreas Neumann.

Forsvareren: Var De på Ilebu etter frigjøringen?

Vitnet: Ja.

Forsvareren: Fikk De bedervet mat der?

Vitnet: Man kan si mindreverdig mat hendte det man fikk. Hvor grensen går, er ikke så lett å si.

Forsvareren: Fikk dere tilstrekkelig mat?

Vitnet: Nei, ikke tilstrekkelig. Det var langt fra.

Vitne: Andreas Neumann.

Forsvareren: Hva slags mat var det. Var det fisk?

Vitnet: Til middag var det fortrinnsvis fisk, sild etc.

Forsvareren: Ble De syk av den maten?

Vitnet: Ja, jeg hadde dysenteri, men det hadde de fleste der oppe.

Forsvareren: Hørsen er siktet for at han skal ha sagt at det kom matkasser som var merket "Revefor".

Vitnet: Ja, det gikk det ryktet, og vi lo av det, for vi trodde ikke noe på det. Det var f.eks. en som hadde tegnet en karikatur av en rev i Ilebus fangedrakt med en sild i munnen. Jeg arbeidet på kjøkkenet, og en dag så jeg det stod noen tomme kasser i inngangen bak kjøkkenet, og på en av kassene stod det "revefor".

Forsvareren: Kjenner De til om det har vært mat til fangene i den kassen?

Vitnet: Det var sild som hadde vært i den.

Forsvareren: Som ble fordelt på fangene?

Aktor:

Vitnet: Er De sikker på at det hadde vært sild i kassene?

Vitnet: Det var i hvert fall merke etter sild og det var sildekasser.

Aktor: Det var ikke malermesteren som hadde moret seg med det og malt det på kassene da?

Vitnet: Han hadde malt karikaturen på forhånd.

Aktor: Så De flere slike kasser?

Vitnet: Ja, det stod etablaget opp flere kasser som det stod "revefor" på.

Aktor: Stod det "revefor" på alle?

Vitnet: Jeg så ikke etter det.

Dommeren: Revefor og revefor. Når hvalkjøtt kommer frem til Oslo og blir kontrollert, er det noe som skilles ut som revefor, fordi det ikke har tålt transporten. Det kommer mer an på om en slik kasse har vært ren eller hva den har vært anvendt til før. Var det skitne kasser?

Vitnet: Det så jeg ikke, men det var merker etter sild i kassen, og såvidt jeg husker fikk vi aldri noe hvalkjøtt.

Dommeren: De mener selvfølgelig ikke at den sild dere fikk var revefor?

Vitnet: Det måtte fortone seg slik.

Dommeren: Det var slik dere oppfattet det, og at det ikke var brukt

Vitne: Andreas Neumann.

bare til emballasje.

Forsvareren: Var selve kvaliteten slik at den kan betegnes som revefor?

Vitnet: Nå vet jeg ikke om ikke reven skal ha nokså bra for. Det var jo endel lakebrent sild.

Høreren: Dysenteri var følgen.

Vitnet: Dysenteri var jo en sver epidemi, og det kom bl.a. av den mindreverdige kost vi fikk. Det var en veldig påkjønning for magen. Man fikk lite annet, for det var lite brød.

Dommeren: Når var dette da?

Vitnet: Jeg var på Ilebu fra 25/5 til 10/10, og dette var vel i slutten av august måned.

Dommeren: Stod kassene i kjøkkenet?

Vitnet: Nei, de stod i en gang utenfor kjøkkenet.

Dommeren: Ble ledig emballasje satt ut der?

Vitnet: Ja, der ble det meste pakket ut. Jeg var ikke fast på kjøkkenet. Jeg skrellet bare poteter av og til.

Aktor: Jeg er klar over at De ikke var fast på kjøkkenet. Så De allikevel noen gang når sildeforsendelsene kom, hvordan den var pakket i kassene?

Vitnet: Nei.

Vitne: Odvar Johannes Svane.

Forsvareren: Ble De satt inn på Ilebu etter frigjøringen?

Vitnet: Ja.

Forsvareren: Vil De forklare Dem litt om hva slags mat De fikk i den første tiden?

Dommeren: Når satt De der?

Vitnet: Jeg kom dit den 16.mai 1945 og satt til 21.mai 1947, men jeg har på den tiden vært på 10 steder her i landet. Til å begynne med var maten slik at det går nesten ikke an å beskrive. Jeg satt på celle den tiden og hadde det særlig dårlig, fordi jeg ikke fikk ~~spise~~ til å få tak i noe ekstra.

Forsvareren: Var det forlite og dårlig?

Vitnet: Ja, forlite, og så dårlig at vi nesten ikke kunne spise det. Det var noe suppegreier av gammel klippfisk etc. og det

Vitne: Odvar Johannes Evana.

smakte død og fordervelse av det. Salt var det også.

Forsvareren: Ble De dårlig av det?

Vitnet: Ikke den tiden, for da hadde jeg litt underlag, men derimot siden har jeg blitt dårlig av det. På det rom jeg bodde var det 8 stykker og 7 lå i seng. Frøshaug, reservelegen, styreren og en til gikk rundt alle brakkene og snakket med oss. Til slutt kom de til meg. Jeg spurte overlegen hva slags grisemat de kunne gi oss. Da så han på meg for at han skulle kunne kjenne meg igjen til siden. Dette var på brakke 2 rom 4.

En annen gang, da jeg bodde på brakke 4, hadde vi også fått noe dårlig mat. Vi var flere mann på brakken og hadde avtrede ute i gangen. Da alle mann fikk magekjør, ble dette snart fult, og vi hadde ikke annet å gjøre enn å benytte et W.C. bak brakke 11. Dette gikk en liten stund, men så begynte de å skyte med maskingevær etter oss som gikk på W.C. fra taket på fengselet, og kulene kan den dag idag påvises i den nordre ende av brakke 11.

Dommeren: Var det natt eller dag?

Vitnet: Det var utpå natten.

Forsvareren: Harsem er siktet for å ha skrevet at det kom matkasser til fangene på Ilebu, og disse var merket med "revefor".

Vitnet: Det stemmer nok det. Det var fiskekasser, og på siden stod trykt/10-12 cm. store bokstaver "revefor".

Forsvareren: Så De det?

Vitnet: Ja, det så jeg. De ble lagt utenfor hovedkjøkkenet inne i leiren.

Aktor: Tjenestegjorde De på kjøkkenet?

Vitnet: Nei, men kassene lå utenfor.

Aktor: Satt ikke De på celle da?

Vitnet: Ikke da. Jeg kom ut fra cellen omkring den 31.mai.

Forsvareren: Når så De disse revekassene?

Vitnet: Det var kanskje litt senere. Men de stod utenfor kjøkkenet.

Dommeren: Var det en eller flere kasser?

Vitnet: I hvert fall så jeg et par stykker som lå der. Hvorvidt det kunne være flere, vet jeg ikke. Det kan hende at det kunne vært forlite kasser på brygga, så de kunne ha brukt slike kasser til fisken.

Aktor: På en eller to kasser stod "revefor".

Forsvareren: Vet De om det hadde vært mat i kassene?

Vitnet: De kom jo fra kjøkkenet, og det er opplagt at det har vært

Vitne: Odvar Johannes Evana.

fisk i de, men det kan som sagt tenkes at det har vært forlite kasser på brygga, men faktum er at det stod kasser utenfor kjøkkenet som var merket "revefor". Om det som hadde vært i, skulle være til revefor, kan jeg ikke si.

Dommeren: De oppfattet det slik at det kom mat i dem, men at det kan være en mulighet for at det var kasser som var brukt omigjen?

Vitnet: Ja.

Aktor: Det kunne ikke tenkes det var nye kasser?

Vitnet: De var ikke så helt nye. En ser jo forskjell på en ny, hvit kasse og en som er brukt litt. Men reveforkassene blir brukt omigjen til revefor.

Jeg kan nevne en ting angående silden der ute. Jeg var så heldig at jeg arbeidet på Festningen en stund. Der stod det masse sild etter tyskerne. Halvparten ble kjørt til Ilebu. Resten ble kjørt til Maridalen til kufor. Jeg kan vise både gården og stedet hvor det var.

Dommeren: Var det saltet sild?

Vitnet: Ja, det var antagelig storsild som hadde ligget for lenge. Jeg gikk ned flere kilo mens jeg satt på Ilebu. Da jeg ble satt inn veide jeg 76 kg, men gikk fort ned i 66 kg.. Jeg kan huske så godt dette med Frøshaug. Jeg tok det for at han ville bemerke seg hvilken person det var som kunne være så frekk å spørre om hvilken grisemat de serverte oss.

Aktor: Fikk dette noen følger for Dem?

Vitnet: Han gjorde det på den måten, men noen følger har jeg ikke merket.

Dommeren: Vi har inntrykk av at Frøshaug gjorde sitt ytterste for å bedre på forholdene.

Vitnet: Det kom meg for øre der ute at proviantforvalteren sparte inn penger på å kjøpe inn billige saker, og jeg tror ikke vi kan laste direktøren for det. Forvalteren fikk en reprimande for dette.

Dommeren: Var det bedre kosthold hos tyskerne?

Vitnet: Jeg snakke ikke på den maten. Jeg er bare kommet for å avlegge mitt vitneprov om det som hendte på Ilebu.

Dommeren: Var det silden som var så salt?

Vitnet: Nei, det var noe som var blandet i suppen.

Dommeren: Så sier De at De kom senere til Akershus.

Vitnet: Jeg tror det var høsten 1945. Det stod et lager der nede på Akershus av gammel sild etter tyskerne. Av dette ble det kjørt en masse til Ilebu og noe til Maridalen.

Dommeren: Var De som Ilebu-fange med på dette?

Vitnet: Ja, jeg kjørte flere lass.

Vitne: Odvar Johannes Evana.

Dommeren: Når mener De det var?

Vitnet: Det var sensommeren og høsten 1945. Jeg husker ikke hva gården het, men jeg kan påvise stedet.

Dommeren: ~~Marx~~ At det gikk til kufor har De vel ikke sett

Vitnet: Jeg hørte det var snakk om det.

Dommeren: Noe ble gjort til Ilebu som fangemat og noe til en gård som kufor.

Vitnet: Av den silden vi fikk til Ilebu var noe dårlig og noe godt, men det var slik i overgangen.

Dommeren: Ble noen dårlig av dette partiet?

Vitnet: Det som var dårlig, ble kastet. Vi fikk delt ut så og så mange sild pr.mann. Var en uheldig å få av det som var dårlig, var det bare å kaste den. Noen ganger kunne vi få litt ekstra, men ellers måtte vi finne oss i å plystre en middag.

Dommeren: Var De med på å spise av denne silden?

Vitnet: Ja, da var jeg mange ganger dårlig, men vi var så sultne og vi måtte se å få det i oss.

Dommeren: De mener at noe som ble servert av dette partiet var dårlig?

Vitnet: Ja, det var det.

Harsem: Lakebrent kalte vi det,

H.r.dommer Ferdinand Schjelderup.

Aktor: Jeg tillater meg å bemerke at De er innstevnet av siktede Lange. Lange har beklaget at han ikke kunne komme og har spurt meg om jeg kunne stille Dem et spørsmål vedrørende arrestasjonen av Hildisch den 9.mai 1945, om De hadde gitt noen ordre til en disponent..... om arrestasjonen av Hildisch, eller om De i det hele tatt har noe kjennskap til hvilken ordre som ble gitt om arrestasjonen.

Vitnet: Det har jeg ikke kjennskap til. Det eneste jeg kjenner til er følgende: Jeg kom hjem fra Sverige den 9. eller den 10. om formiddagen og ble da oppsøkt av min venn og svoger, direktør Blom, som spurte meg hvordan han skulle gå frem for at en del brevveksling mellom Hildisch og Quisling som var oppbevart i en stor konvolutt, kunne bli skaffe til veie. Han hadde forresten fortalt meg tidligere, før jeg reiste til Sverige, om at Hildisch og Quisling hadde brevvekslet endel, og Blom hadde ved enkelte leiligheter fått vite

*Carle v. H. 1945
Hilde 29. mai
Hilde 29. mai
Hilde 29. mai*

Vitne: H.r.dommer Ferdinand Schjelderup.

innholdet av disse brev, som gjaldt forskjellige av de tiltak som det var tale om skulle komme i de årene. Jeg svarte ham da at det var bare en vei å gå, og det var å henvende seg på vanlig måte til Politimesteren i Oslo.

Aktor:

~~Dommeren:~~ Fra Påtalemyndighetenes side er det ikke noe mer.

Vitnet: Annet kjennskap har ikke jeg til det. Det kan kanskje presiseres at jeg ikke har hatt noe som helst med arrestasjonen av Hildisch å gjøre. Det vil dekke alt.

Vitne: Ragnvald Wergeland Huse.

Forsvareren: Har Landsviksavdelingen brukt provokatører?

Vitnet: Ja.

Forsvareren: Vet De det?

Vitnet: Somdalen f.eks, har hatt flere avhør for Landssviksavdelingen.

Forsvareren: Kjenner De til andre?

Vitnet: Ja, men det vil jeg ikke inn på nå.

Forsvareren: Har De noe kjennskap til at folk er blitt arrestert av Landssvikavdelingen fordi ~~fordi~~ de er blitt lurt til å rømme av provokatører?

Vitnet: Det var en Skyrud på Kongsvinger som satt fengslet, og der arrangerte Landssvikavdelingen sammen med en provokatør Vestby en såkalt flukt - de narret mannen til å flykte, og da de hadde fått narret mannen til å flykte, ble hans familie kastet i fengsel.

Aktor: Når var dette?

Vitnet: Det var i 1946 eller 1947. Denne Vestby begynte sin provokatørvirksomhet under krigen. Jeg har sett tyske rapporter som kom inn til etterretningsvesenet. Der drev han med å narre folk til å flykte over til Sverige, og da han hadde fått svindlet fra dem pengene, anga han dem til tyskerne. I rapporten er det angitt temmelig mange mennesker han gjorde det med.

Aktor: Var han ansatt agent?

Vitnet: Det vet jeg ikke, men det stod dette i rapporten. Den samme virksomhet begynte han da sammen med Landssvikavdelingen.

Dommeren:

~~Vitnet:~~ Hvem hadde han forbindelse med der?

Vitnet: Jeg tror det var Sommer og Eidem.

Forsvareren: Hvor har De Deres kjennskap om dette fra?

Vitnet:

Det fremgår av et brev som advokat Frøen sendte Justisdepartementet.

Vitne: Ragnvald Wergeland Huse.

Forsvareren: Hvordan kom advokat Frøen inn?

Vitnet: Det ble avslørt at denne rømningen var arrangert av politiet og Vestby hadde lokket kr. 800,- fra rømlingens bror, Alf Skyrud, og etterpå av faren. Skyrud ble påny grepet og satt inn og måtte sone resten av dommen.

Forsvareren: Måtte han sone prøvetiden også?

Vitnet: Det forlange fengselsstyret, men da grep Frøen inn og truet med å forelegge saken for Stortinget.

Akter: Hvordan vet De dette da?

Vitnet: Jeg har sett brevet. Jeg har fått det av Skyrud.

Harsen: Ble noen dømt for å ha hjulpet provokatørene?

Vitnet: Man kan vel si at Skyrud ble dømt fordi han ble narret til å gi Vestby penger.

Harsen: Kjenner De til om politiinspektør Labe' Lund hadde noen befatning med disse jobbene?

Vitnet: Jeg fikk et brev fra en som het Nøsterud. Det var far til en gutt Labe' Lund arresterte fordi han ropte "Leve Kongen". Han skrev i brevet at det var en jøde Leopold som hadde rømt for ikke å bli arrestert av sikkerhetspolitiet, og Labe' Lund går da til en kjøpmann Hansen og vil ha tak i denne Leopold, etter at veiene var sperret. Det brevet kan jeg også oversende retten.